

b26f., etc.), i també per a «brosse», «brosse à blanchir du plafonnier» (FEW I, 573b12, 24; en particular Flandes *brouche* b12); aquests, d'etimologia diferent de la d'aquells, etimologies que hem deixat establertes a l'article BROSSA, però que en francès modern s'han confós en un sol mot.

És sabut que *é* és el resultat fonètic del grup *ci* de BROSSA, en els parlars de l'extrem Nord de França des de l'alta Edat Mitjana. En efecte el *DAut.* definia el cast. *brocha* com a «escobilla de pelo de javalí de Flandes». Degué ser, doncs, un terme introduït per pintors flamencs; però abans de l'escola flamenquitant castellana del S. XVII, car ja *PAlc.* el 1505 registrava en castellà *brochón de pintor*; hem de pensar, doncs, en la nostra escola flamenca del S. XV i en l'enorme influència que després exerciren els pintors valencians del XVI a Castella. Altrament el mot en català i en castellà vingué a confondre's amb un altre gallicisme més vell, cat. *brotxa*, que ja es troba com a nom d'una arma manual punxent en Muntaner (capítol 221) i en un doc. tortosí de 1341, com a semblant a un *MANERÈS* (veg. allí el text), *BABL* XI, 414, que en castellà trobem ja bastant documentada en la forma *brocha* per a 'certa joia o fermall' [1356 d'on després el modern *broche*, 1615] i en la forma *broncha* des de la fi del S. XIII, veg. els detalls en els dos articles BROCHA del DCEC (I, 524; cf. IV, 948a24).

La *-n-* s'introdueix semblantment en bastants gallicismes castellans i fins valencians o del Principat (recordem val. *llonja*, cast. *lonja* = cat. *llojja*,¹ i veg. els detalls que aplego sobre aquest fenomen en el DCEC s. v. *roncha*, *lonja* i IV, 1095, fi de la col. *c* (car també en castellà trobem algun ex. escadusser de *broncha* 'pinzell', veg. el de Cantelli en el *DHiAcEsp.*).

DERIV.: *Brotxada*.

¹ I val. *rellonge* = *rellotge*, *conxa* 'flassada' < fr. *couche*, etc.

BROU, 'líquid alimentós obtingut per l'ebullició de substàncies com carn, peix, verdura', mot comú amb l'it. *brodo*, oc. ant. *brp*, fr. ant. *breu*, id., que vénen del germ. *brod* id. (cf. al. *brut* 'cria covada', *brühe* 'brou', neerl. mj. *broeyen* 'escalfar'). □ I.^a doc.: c. 1290, Desclot.

«Tenia una scudella d'argent, plena de *brou*, que bevia», en la seva Crònica (ed. Buchon, 163; ms. BNatP., *DBal.*). «Sényer, no-us carreguets molt en carn ne en vy, car gran perill vos seria, emperò bé porets beure lo *brou* de la gallina», Eiximenis, *Terç*, 151v^o; «carn de res grassa, / let e los ous, / potatges, *brous*, / lo menjar blanch: / fan molta sanch», v. 10122, en J. Roig; i també el diminutiu *broet*: «bella parlara / fo, y consellera, / Rebeca sola: / com féu caçola / a Jacob fill, / de un conill / o cabridet: / féu-ne *broet*, / ab què enganà / pare y germà», *Spill*, 8068.

Segueix plenament usat a les Illes, on el trobem no sols en l'ambient rústic menorquí («és una olleta, / molt petiteta: / no hi posen *brou* / sinó carneta» endevinalla del didal: Camps Mercadal, *Folkl.*

Men. I, 259, 270) i mallorquí, sinó també en escriptors de to no gaire rural: «ou un pas que vatx fer l'any de sa neu; / el te cont p'es teu llum, si no 't sap greu; / ya sent que dius baix-baix: quin cas tan nou! / és gall com més vey és, més bé fa es *bròu*», primer terç S. XIX, Antoni Ma. Cervera, *JMBover*; *BibleBal.* I, 185, v. 6). En el Principat el mot seguia encara en forta vigència en el període decadent, com en fan fe aqueixes cançons populars (potser no gaire posteriors al S. XVI): «un aprenent de físic / visita un físic / — / li fa una untura de *brou* de cols», «el gafó per las alotas per aixecar-lo del sòl: / com las forsas me faltaren --- a junyí un parell de bous, / en vaig convidà tothom / --- las golosas de las donas se n'han begut tot lo *bròu*» (recollida en el Gironès), *Milà, Romillo.*, 490, 335.13.

Modernament, en l'ús comú del català central encara se sent *brou bufat* per al resultat no sols de l'ebullició de les botifarres en la caldera, sinó també d'altres operacions més indiferents i de mera comoditat, practicades durant la matança del porc (com he vist fer a Sant Pol en els anys 1915-25); en els altres sentits el mot està en forta reculada, però tinc nota d'Eduard Fontserè que ell encara sentia un *brou de pa*; el retrocés arriba fins a l'Alt Pallars (els meus intormants de Farrera, Areu i Estaon, ja me'l negaven, 1933; a Esterri de Cardós deien que l'havien usat però que ara ja no s'estila; allà també sobreviu un *bròu de pa* «el que es fa amb pa, un ou i un bocf de botifarra» Tor; un *broét de pa* «una crosta de pa torrat que es posa en aigua, es fa bullir per als malalts i després s'hi afegeix un raget d'oli» (Esterri de Cardós); entenc que en el Rosselló ja en el segle passat s'aniria també reduint al brou bufat, perquè Alart (*InvLCat.*, 35 s. v.) encapçalava amb aquest mot els exs. antics que citava de *brou*. En terres valencianes del Centre i Migjorn Chabàs la declarava antiquada (però «viva en Catalunya») en el seu comentari de Jaume Roig, p. 294; això ja devia estar consumat el 1575 car OPOu no dóna més que *scaldo*: ius, iuris» i no veig que usi el mot en tot el seu *ThPu.* entre els noms dels «potatges» (p. 192) ni enlloc més (¿l'hi van fer esborrar com a «margall» gironí els seus superiors i impressors valencians, o és que ja a Girona començava també a flaquejar-ne l'ús?).¹

El mot *brou* és un vell germanisme no comú a totes les llengües romàniques, però que ha de remuntar-se fins als grans campaments de tropes del Baix Imperi o dels carolingis: la soldadesca selecta exigia *brou* i no altre ranxo. Pot ser, doncs, un mot francic, no gòtic ni germànic-comú. En germànic el mot resulta d'una mescla entre dues arrels d'herència indoeuropea: la que designa l'ebullició (al. *brühen*, etc.) i la que designa el pa (al. *bröt*) (Pok., *IEW*, 133.11, 145.6). Per això el mot es presenta en forma hereditària només en italià, català i gallo-romànic; el port. *bródio* i cast. *bódrio*,² solament nom del brou barrejat amb pastes de menes dubtoses, no vénen del germànic sinó del baix llatí dels convents, que passaven aqueixos líquids als romeus i captaires, i per tant són